

Władysława Szulakiewicz
ORCID -0000-0001-8614-2955
Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Człowiek uniwersytetu — przyczynek do biografii naukowej Profesora Karola Poznańskiego (w dziewięćdziesiątą rocznicę urodzin)

A Man of the University: A Contribution to the
 Scientific Biography of Professor Karol Poznański
 (on His 90th Birthday)

ABSTRAKT

Rozważania zawarte w prezentowanym szkicu zostały poświęcone osobie Profesora Karola Poznańskiego, który w dniu 14 lutego 2021 roku ukończył 90 lat. Niniejsza refleksja ma na celu ukazanie rysu biografii naukowej Profesora, który należy do wybitnych polskich historyków wychowania. Aktywnie uczestniczy on w życiu naukowym jako organizator i uczestnik zjazdów oraz konferencji naukowych, głównie z zakresu historii wychowania. Ma także duże zasługi w rozwoju polskiej historii oświaty i wychowania jako mistrz i opiekun naukowy wielu badaczy, a także autor licznych prac naukowych. Jego twórczość naukowa i działalność dydaktyczna czynią go człowiekiem uniwersytetu. Doskonale łączy on rolę badacza

SŁOWA KLUCZOWE

Karol Poznański,
 biografii naukowa,
 uniwersytet, mistrz,
 historia wychowania,
 twórczość naukowa,
 działalność
 dydaktyczna

KEYWORDS

Karol Poznański,
 scholarly biography,
 university, master,
 history of education,
 scholarly work,
 teaching activities

SPI Vol. 24, 2021/2
ISSN 2450-5358
e-ISSN 2450-5366
DOI: 10.12775/SPI.2021.2.006

Nadesłano: 1.04.2021
Zaakceptowano: 18.05.2021

i nauczyciela akademickiego. Rezultatem tej pracy jest wypromowanie pokolenia badaczy, którzy z dużym powodzeniem podejmują zadania akademickie. Profesor Karol Poznański ma duże zasługi w działalności naukowo-organizacyjnej na rzecz instytucjonalizacji nauki polskiej. Analiza jego biografii naukowej pokazuje, że w swej działalności akademickiej uosabia on rolę uczonego, pedagoga i organizatora. Tekst został przygotowany na podstawie źródeł drukowanych, opracowań, materiałów archiwalnych oraz źródeł wywoływanych.

ABSTRACT

The considerations contained in the presented sketch are devoted to Professor Karol Poznański, who turned 90 on 14 February 2021. The reflection aims to show the scientific biography of the Professor, who is one of the outstanding Polish education historians. He has made a great contribution to the development of the Polish history of education and upbringing as a champion and tutor of many researchers, and as the author of numerous scientific works. He actively participates in scientific life as an organiser and participant of conventions and scientific conferences, mainly in the field of history of upbringing. His rich scientific output, as well as organisational and teaching activities, make him a man of the university. He perfectly combines his work as a researcher with duties of an academic teacher. The output of his works have resulted in the promotion a generation of researchers who proved very successful in their academic endeavours. Professor Karol Poznański's scientific and organisational activities also contributed to the institutionalization of Polish science. The analysis of his academic biography indicates that, in his academic activities, he embodies the ideals of a scholar, teacher and administrator. The text was prepared on the basis of printed sources, studies, archives and primary sources.

Wstęp

W dniu 14 lutego 2021 roku Profesor Karol Klemens Poznański ukończył 90 lat¹. Profesor Poznański wywodzi się z lwowskiej szkoły

¹ W niniejszym artykule korzystam z ustaleń zawartych w moich wcześniejszych tekstach poświęconych Profesorowi. Zob. Szulakiewicz (2006, 2012). Ponadto wykorzystałam materiały udostępnione przez Profesora z jego

historii wychowania i jest „wnukiem naukowym” Stanisława Łempickiego, kierownika pierwszej polskiej Katedry Historii Oświaty i Szkolnictwa na polskich uniwersytetach². To z tej szkoły wyszedł mistrz Profesora, Jan Dobrzański, który miał znaczący wpływ na rozwój naukowy przyszłego historyka oświaty i wychowania.

Przyjmując w tytule artykułu spojrzenie na biografię naukową Karola Poznańskiego jako na biografię człowieka uniwersytetu, odwołam się do interpretacji tej kategorii przez Tadeusza Czeżowskiego i Władysława Stróżewskiego.

Tadeusz Czeżowski w publikacji *O uniwersytecie i studiach uniwersyteckich* rozróżnił w grupie profesorów trzy typy: uczony, pedagog, organizator (Czeżowski 1946: 19). Podział ten uzależnił od zadań, które jego zdaniem spełnia profesor uniwersytetu. W swych rozważaniach wskazywał też jakim kryteriom powinien odpowiadać nauczyciel akademicki. Przywołajmy jego słowa: „Dobór nauczycieli akademickich odbywa się według zasad, które dają rękojmię, że kandydat jest twórczym pracownikiem naukowym o samodzielnym i wartościowym wkładzie osobistym w postępek nauki, zawartym w jego działaniach naukowych, że posiada zdolność umiejętnego wykładu, nadto, że jest człowiekiem nieposzlakowanym pod względem obywatelskim i jednostką na wysokim poziomie moralnym” (Czeżowski 1946: 18).

Z kolei Władysław Stróżewski mówiąc o nauczycielach akademickich i uczonych związanych z uniwersytetem, używając przy tym pojęcia „człowiek uniwersytetu”, pisał o ich cechach: „Bezwzględna uczciwość w poszukiwaniu prawdy i odwaga w jej głoszeniu, bezinteresowność, głębokie poczucie obowiązku, ciągłe podnoszenie swych kwalifikacji, poświęcenie dla innych, zwłaszcza dla studentów, otwartość, tolerancja, cierpliwość. [...] Ale uniwersytet żąda niekiedy jeszcze czegoś więcej: ofiary z jednych wartości dla innych,

archiwum prywatnego: Autoreferat, „Wspomnienia – autobiografia”, wykazy publikacji, sprawozdania z działalności naukowej, wykaz wypromowanych doktorów, recenzji prac doktorskich, habilitacyjnych, wniosków o tytuł naukowy lub stanowisko profesora uczelnianego. Wykorzystałam także opracowanie Profesora (Poznański 2000) oraz inne publikacje naukowe.

² Szerzej zob. o tym w moim opracowaniu: Szulakiewicz (2012). Jest to tekst laudacji, którą wygłosiłam z okazji 80-lecia Profesora Karola Poznańskiego w Warszawie w dniu 13 maja 2011 r. na Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

w szczególności: z pracy naukowej, a więc podstawowego powołania człowieka uniwersytetu, na rzecz innego rodzaju działalności, jakie wymaga dobro wspólne – *bonum universitatis*” (Stróżewski 1992: 25).

Podstawowym celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, na ile Profesor Poznański uosabia w swej działalności kryteria człowieka uniwersytetu, które przedstawili wymienieni filozofowie. Aby odpowiedzieć na to pytanie, niezbędne jest zaprezentowanie najpierw rysu biografii naukowej Profesora Karola Poznańskiego.

Rys biografii edukacyjnej i zawodowej

W biografii naukową i zawodową Karola Poznańskiego wpisują się dwa środowiska akademickie, tj. Lublina i Warszawy. W pierwszym mieście było to środowisko Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, w drugim – Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej i Akademii Wychowania Fizycznego³.

Edukację na poziomie podstawowym i średnim ukończył przyszły profesor w rodzinnej miejscowości – w Żarkach. Wspomnieć należy, że edukację w szkole powszechnej rozpoczął w czasie wojny. Przebiegała ona w trudnych warunkach, bowiem szkoła pracowała, jak wspomina Profesor, „w pomieszczeniach zastępczych, bez własnych sprzętów, biblioteki i pomocy naukowych. Często zamiast lekcji zbieraliśmy i suszyli zioła albo pracowali w polu przy pielnieniu, okopywaniu, żniwach i kopaniu rowów przeciwczołgowych od wiosny 1944 r.” (Wspomnienia). Po wyzwoleniu (17 stycznia 1945 r.) rodzice uczniów z Żarek podjęli starania o stworzenie odpowiednich warunków do nauki. Profesor opowiada o tych działaniach: „Każdy do szkoły miał przynieść własne krzesło i wiadro węgla. Komitet rodzicielski zamówił u stolarzy nowe tablice i ławki. Założona została biblioteka ze starych książek. Rozpoczęła się normalna nauka i nadrabianie zaległości” (Wspomnienia).

Okres powojenny to czas, w którym przechodzi on kolejne etapy kształcenia: uzyskał maturę i ukończył studia wyższe. Był to także

³ O działalności Profesora w okresie lubelskim i warszawskim zob. szerzej: Winiarz (2011) oraz Markiewicz (2011).

czas, w którym po maturze musiał zdecydować o kierunku studiów wyższych. Profesor marzył o studiach technicznych, dlatego w 1950 roku złożył dokumenty na Politechnikę Poznańską – Wydział Budownictwa Lądowo-Wodnego. Jego losy edukacyjne potoczyły się jednak inaczej, gdyż od 1 października 1950 roku został studentem pedagogiki KUL (Wspomnienia)⁴. We wspomnieniach napisał, że mógł jeszcze wybrać inne kierunki studiów, na przykład filologię, historię lub historię sztuki, filozofię chrześcijańską bądź pedagogikę. Wybrał pedagogikę. O swojej decyzji związanej z wyborem studiów napisał: „Koledzy jakich poznałem mówili mi, że są to dobre studia, bo zajęcia organizowane są głównie w godzinach popołudniowych, więc można pracować. Był to dla mnie ważny czynnik, gdyż zdawałem sobie sprawę, że nie bardzo mogę liczyć na pomoc finansową domu”. Student Karol zarabiał na swoje utrzymanie m.in. udzielając korepetycji.

Karol Poznański w okresie studiów uczestniczył w wykładach wielu wybitnych uczonych. Byli to m.in.: z psychologii – ks. prof. Józef A. Pastuszka, ks. prof. Mieczysław Dybowski, z etyki – ks. prof. Józef Keller, z filozofii – prof. Stefan Świeżawski, z pedagogiki – prof. Stefan Kunowski i historii wychowania prof. Jan Dobrzański. Zdobył także gruntowne wykształcenie z historii będąc uczniem: Aleksandra Kossowskiego, Mieczysława Żywczyńskiego, Andrzeja Wojtkowskiego. Po II roku studiów, gdy przyszedł czas wyboru seminariów, wybrał dwa: u prof. Kunowskiego i prof. Dobrzańskiego. W ostateczności poświęcił się studiowaniu historii wychowania pod kierunkiem prof. Dobrzańskiego⁵. Jedną z prac powstałych na seminarium

⁴ O tym szerzej we Wspomnieniach Profesora.

⁵ Jan Dobrzański (1901–1997), uczeń Stanisława Łempickiego. Studiował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W 1932 roku uzyskał stopień doktora. W 1946 roku habilitował się na KUL w zakresie historii oświaty i szkolnictwa. W uczelni tej kierował Katedrą Historii Szkolnictwa i Wychowania, sprawował też funkcję prorektora KUL (1951–1954). W latach 1956–1972 pracował na UMCS w Lublinie, gdzie wcześniej (1947–1950) prowadził wykłady zlecone. Pełnił tam wiele funkcji, m.in. kierownika Katedry Historii Oświaty i Wychowania (1957–1970), dziekana Wydziału Humanistycznego (1958/59), prorektora (1959–1962 oraz 1967), a od 1970 roku kierownika Zakładu Pedagogiki w Instytucie Nauk Pedagogicznych i Filozoficznych UMCS. W roku 1969 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. We wrześniu 1972 roku przeszedł na emeryturę. Był także zatrudniony w Pracowni Dziejów Oświaty PAN. Zob. Poznański (1997: 3–9).

poświęcona była tematyce generalnych wizytatorów KEN. Natomiast praca magisterska nosiła tytuł: *Dzieje szkoły elementarnej w Kazimierzu Dolnym w latach 1833–1864*⁶. Z czasu studiów Profesor wysoko oceniał zajęcia seminaryjne prowadzone przez prof. Dobrzańskiego. Zapisaly się one w pamięci przyszłego historyka wychowania jako spotkania, podczas których: „Toczyły się [...] autentyczne dyskusje naukowe. Profesor doskonale je aranżował i czuwał, by dyskusja nie schodziła na boczne tematy. Zwykle każdemu pomagał w dotarciu do najcenniejszych opracowań i udzielał konsultacji”. Wracając wspomnieniami do okresu studiów na KUL, podkreślał, że wielki nacisk ówczesni profesorowie kładli na samodzielne studiowanie i znajomość literatury przedmiotu oraz na prowadzone podczas seminariów dyskusje.

Po ukończeniu studiów 1 września 1955 roku rozpoczął pracę w UMCS, a w 1961 roku, będąc w wieku 30 lat, uzyskał stopień doktora na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem profesora Dobrzańskiego pt. *Szkoły rzemieślniczo-niedzielne w Królestwie Polskim w latach 1817–1864*. Recenzentami rozprawy doktorskiej byli Łukasz Kurdybacha (uczeń Stanisława Łempickiego) i Ryszard Wroczyński.

W roku 1972 Karol Poznański uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie książki *Reforma szkolna w Królestwie Polskim w 1862 roku*, wydanej w 1968 roku. Recenzentami w przewodzie habilitacyjnym byli: Jan Dobrzański, Ryszard Wroczyński i Rafał Gerber. Profesor Dobrzański uczestniczył zatem w kolejnych awansach naukowych Karola Poznańskiego.

Profesor pracował do 1984 roku w UMCS w Lublinie, gdzie pełnił liczne funkcje, m.in. kierownika Wyższego Studium Nauczycielskiego. Od 1 września 1973 roku był kierownikiem Zakładu Historii Wychowania i Pedagogiki Porównawczej, dziekanem Wydziału Pedagogiki i Psychologii przez 11 lat (Winiarz 2011). Warto zaznaczyć, że w tym czasie Wydział uzyskał prawa do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego w zakresie pedagogiki.

⁶ Tytuł pracy magisterskiej podaję zgodnie z informacją przedstawioną przez Profesora Poznańskiego. Z kolei Adam Winiarz podaje nieco inny tytuł: *Szkoła elementarna w Kazimierzu Dolnym w XIX w.* Zob. Winiarz (2011: 29).

W 1984 roku rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej (obecnie Akademia Pedagogiki Specjalnej). Nadal utrzymywał kontakty z uczelnią lubelską. Trzeba podkreślić, że jako trzykrotny rektor WSPS/APS przyczynił się wybitnie do jej rozwoju, także w sensie znaczącego powiększenia zaplecza naukowo-badawczego tej instytucji⁷. W uczelni tej był też kierownikiem najpierw Zakładu Historii Wychowania, a później Katedry Podstaw Pedagogiki i Historii Wychowania, z której w 2002 roku wyłoniła się Katedra Historii Wychowania. Ponadto pełnił funkcję kierownika Zakładu Historii Kultury Fizycznej i Olimpizmu w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie (Autoreferat).

Pomimo pełnienia rozlicznych funkcji i zajęć dydaktycznych opublikował w tym czasie wiele prac naukowych. Efektem tej działalności było uzyskanie tytułu profesora nauk humanistycznych, który otrzymał w 1986 roku, a od roku 1991, czyli od 30 lat jest profesorem zwyczajnym. Z Akademią Pedagogiki Specjalnej Karol Poznański rozstał się w 2020 roku, czyli po 36 latach pracy naukowej w tej uczelni.

Kierunki badań naukowych

Dorobek pisarski Profesora zasługuje na osobne opracowanie i pogłębione analizy oraz oceny. W niniejszym szkicu zasygnalizuję jedynie kierunki badań. Na podstawie analizy twórczości naukowej można stwierdzić, że zainteresowania naukowe Profesora koncentrują się na dziejach polskiej myśli pedagogicznej, szkolnictwa i wychowania od oświecenia po współczesność. Oprócz prac monograficznych publikował m.in. szkice i poważne studia w takich czasopismach jak: „Ars Educandi”, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, „Monografie z Dziejów Oświaty”,

⁷ O trzeciej kadencji na stanowisku rektora Profesor Poznański napisał we Wspomnieniach: „Trzecią kadencję jako rektor skoncentrowałem na nowej inwestycji. Przygotowaliśmy plan budowy głównego obiektu dydaktycznego (6 kondygnacji), z trzema dużymi salami wykładowymi (aulami) i całym zapleczem dla władz uczelni. [...] W 2000 roku budowa ruszyła. Dziś jest gotowa! Drugą sprawą, przejętą zresztą po moim poprzedniku, rektorze K. Pospiszylu, były starania o przekształcenie wyższej szkoły w akademię. [...] W 2002 roku Sejm podjął stosowną ustawę”.

„Roczniki Lubelskie, „Lubelskie Roczniki Pedagogiczne”, „Oświata Dorosłych”, „Roczniki Pedagogiczne”. Wszystkie jego publikacje były rzetelnie dokumentowane.

Z dorobku pisarskiego Profesora wyłania się, w dużym uproszczeniu, kilka kierunków badań, które dotyczą:

- historii instytucji edukacyjnych i ich twórców oraz ich znaczenia w dziejach oświaty,
- dziejów reform oświatowych i polityki oświatowej,
- wybitnych ludzi oświaty, nauki oraz kultury,
- podręczników i syntez historii wychowania.

Na bibliografię prac historyczno-oświatowych Profesora składają się różne formy pisarskie: opracowania książkowe, liczne studia tematyczne w postaci artykułów i rzetelnych studiów. Na szczególną uwagę w dorobku zasługują wydawnictwa źródłowe, nad wydaniem których pracuje w ostatnich latach. Wreszcie należy wspomnieć przygotowanie przez Profesora jako współautora publikacji zawierającej bibliograficzne zestawienie opublikowanych tekstów „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” (Czarnecka, Poznański 2007). Jest autorem publikacji ukazujących stan badań nad określonymi zagadnieniami z dziejów oświaty i wychowania, ale też i opracowań wskazujących nowe kierunki poszukiwań historyczno-oświatowych.

W twórczości Profesora ważny nurt badań związany jest z powstawaniem podręczników do historii wychowania. Uczestniczył w powstawaniu kilku tego typu opracowań⁸. Pracami tymi w latach 60. XX wieku kierował Łukasz Kurdybacha we współpracy z wybitnymi przedstawicielami polskiego środowiska historyków wychowania, także młodszego pokolenia. W grupie tej znalazł się również Karol Poznański, gdyż w latach 1962–1968 związany był z Pracownią Dziejów Oświaty PAN, gdzie pracując jako adiunkt włączył się do prac nad podręcznikiem akademickim do historii wychowania. Jako autora publikacji służących kształceniu na poziomie akademickim widzimy Karola Poznańskiego we wspomnianych już podręcznikach pod redakcją Łukasza Kurdybachy, ale i Józefa Miąso oraz opracowania podręcznikowego pod redakcją Danuty Dryndy. Ponadto

⁸ Wykaz opracowań podręcznikowych patrz: *W kręgu oświaty szkolnictwa i nauki. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Karolowi Poznańskiemu*, red. A. Winiarz, Lublin 2011, s. 15.

sam przygotował w 2006 roku skrypt *Wybrane zagadnienia z historii wychowania*, który miał dwa wydania. Nie można zapomnieć o internetowym wydaniu wykładów z historii wychowania Profesora, do których chętnie sama sięgałam, przygotowując się do zajęć z tego przedmiotu i zalecałam je studentom (Szulakiewicz 2006: 195).

Do znaczących prac, składających się na bibliografię Profesora, które powstały w ostatnich latach, należą: trzytomowe wydawnictwo (liczące w sumie 648 stron) *Oświata i szkolnictwo w Królestwie Polskim 1831–1869. Lata zmagania i nadziei*, t. 1: *Przebudowa systemu szkolnictwa i wychowania w Królestwie Polskim w latach 1831–1839* (wyd. 2001); t. 2: *Szkoły rzemieślniczo-niedzielne* (wyd. 2001); t. 3: *Polityka oświatowa caratu w latach 1834–1861* (wyd. 2004)⁹. Od 2015 roku Karol Poznański realizuje projekt wydania źródeł i materiałów do historii wychowania. To niezwykle przedsięwzięcie naukowe. Dotychczas ukazały się dwa tomy pt. *Ustawodawstwo szkolne w Królestwie Polskim w latach autonomii administracyjnej 1815–1867* (wyd. 2019), liczące 988 stron. Tomy 2 i 3 pt. *Obraz przemian w organizacji i działalności szkół Królestwa Polskiego w latach 1815–1867*, o podobnej objętości, są na końcowym etapie przygotowania do wydania.

Ważnym kierunkiem badań Profesora jest historia myśli pedagogicznej, zwłaszcza rozwijanej w zaborze rosyjskim. Studia te są tym cenniejsze, że ich autor przedstawił najszerszą i najbardziej kompetentną, moim zdaniem, definicję myśli pedagogicznej. Brzmi on następująco: „Przez myśl pedagogiczną rozumiem tu nie tylko wypowiedziane poglądy na temat oświaty i wychowania w postaci traktatów, teorii i systemowych doktryn. [...] Mówiąc o myśli pedagogicznej, biorę pod uwagę nie tylko tzw. teorię, ale również praktykę jako wyraz określonej koncepcji, doktryny lub planów, gruntownie prze-myślanych zamierzeń edukacyjnych, które znalazły wyraz w postaci ustaw, instrukcji, zarządzeń albo też treści i programów kształcenia” (Poznański 1992: 9).

Z tym obszarem badań (historią myśli pedagogicznej) łączy się ściśle biografistyka. Na liście biografii pedagogicznych przygotowanych przez Profesora znaleźli się m.in.: Jan Amos Komeński, Jan Henryk Pestalozzi, Stanisław Konarski, Bronisław Trentowski, Natalia Han-Ilgiewicz, Henryk Struve, Seweryn Zdzitowiecki, Kazimierz

⁹ Zob. recenzję t. 1 i 2 tej publikacji: Miąso (2003: 201–202).

Krzywicki, Stanisław Kalinowski, Zygmunt Nowicki i wielu innych uczonych i działaczy oświatowych. Upamiętnił także w dwóch opracowaniach swojego mistrza prof. Dobrzańskiego (Poznański 1997, 2001).

Wśród publikacji wydanych przez Profesora zwracają uwagę prace poświęcone instytucjom oświatowym i naukowym, z którymi był związany jako uczeń bądź pracownik naukowy. Mam na myśli prace omawiające historie gimnazjum, którego był absolwentem (Poznański 2000), dzieje Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS (Poznański 1994) i kilka prac poświęconych dziejom APS (Poznański 2002, 2012).

Nie podejmując się na tym etapie oceny dorobku publikacyjnego Profesora, na koniec uwag na ten temat muszę wspomnieć, że obecnie przygotowuje on publikację źródłową, o której wcześniej wspomniałam (*Obraz przemian w organizacji i działalności szkół Królestwa Polskiego*), i wykonuje jej korektę.

Udział w organizacji życia naukowego – towarzystwa, konferencje, zjazdy, kongresy

Analiza różnorodnych źródeł, w tym m.in. programów konferencji i seminariów naukowych, pozwala poznać ogromne zaangażowanie Profesora w życie naukowym. Ta aktywność łączy się m.in. z pełnieniem funkcji przewodniczącego Zespołu Historii Wychowania Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Funkcję tę pełnił od roku 1985 do 2002, a członkiem KNP PAN był od 1984 roku. Jako przewodniczący Zespołu Historii Wychowania KNP PAN prezentował na łamach „Rocznika Pedagogicznego” stan i postulaty badań w zakresie historii wychowania, uczestniczył w sympozjach poświęconych rozwojowi historii wychowania¹⁰.

Profesor od wielu lat uczestniczy w pracach redakcji czasopism i serii wydawniczych. Należy też do członków założycieli Towarzystwa

¹⁰ Kiedy w roku 2003 przygotowywałam sprawozdanie Zespołu Historii Wychowania przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, Profesor udzielił mi licznych wskazówek i porad, jak to należy czynić. Miał bowiem już wieloletnie doświadczenie w tym zakresie jako przewodniczący Towarzystwa Historii Edukacji.

Historii Edukacji (THE), które zostało powołane z inicjatywy Józefa Miąso w 2000 roku, a w 2005 roku został wybrany drugim jego prezesem. Znalazł się w gronie honorowych członków THE.

Niemalże od początku lat 70. XX wieku aż do dzisiaj Profesor aktywnie uczestniczy w życiu naukowym. Mam na myśli organizowane zjazdy, sympozja i konferencje naukowe, głównie te z zakresu historii wychowania. Osobiście spotkałam Profesora pierwszy raz na konferencji w Lublinie w 1988 roku. Mogę stwierdzić, analizując programy konferencji naukowych, że był on obecny niemalże na wszystkich organizowanych od tamtego czasu przez różne ośrodki uniwersyteckie spotkaniach naukowych¹¹. Ale też ogromną wagę, ze względu na historię wychowania jako dyscyplinę, ma jego uczestnictwo w zjazdach pedagogicznych czy historycznych, podczas których organizował spotkania sekcji historii wychowania lub był referentem i uczestnikiem dyskusji. Jako przewodniczący Zespołu Historii Wychowania przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN podczas II Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego („Demokracja i Wychowanie”, Toruń 31 VIII – 2 IX 1995 r.) zorganizował grupę roboczą, bo tak wówczas nazwano obrady przedstawicieli historii wychowania, ale i innych dyscyplin. Temat obrad sformułował następująco: „Historia wychowania – przesłania dla współczesności”¹². Zatrzaszczył się także o to, aby w tomie pozjazdowym znalazły się dwa referaty badaczy zajmujących się historią wychowania. Z kolei podczas IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego („Pedagogika i Edukacja wobec nowych wspólnot i różnic w jednoczącej się Europie”, Olsztyn 20–22 IX 2001 r.) uczestniczył jako referent i dyskutant.

Na szczególne podkreślenie zasługuje doprowadzenie przez Profesora Poznańskiego do utworzenia sekcji historyków wychowania na zjeździe historycznym¹³. Był współorganizatorem obrad

¹¹ Ważnym źródłem informacji są programy konferencji i seminariów naukowych, gromadzę je od 1986 roku.

¹² II Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny „Demokracja i wychowanie”. Materiały przedjazdowe, Toruń 1995, s. 223.

¹³ Wspólnie z Profesorem jako prezesem Towarzystwa Historii Edukacji wystosowaliśmy do prezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. Krzysztofa Mikulskiego pismo z prośbą o powołanie takiej sekcji na XVIII zjeździe w Olsztynie. Otrzymaliśmy zgodę. Zob. Falkowska, Grabowska-Pieńkosz (2018: 141).

sekcji „Historia edukacji” na XVIII Zjeździe Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie w 2009 roku. Efektem obrad tej sekcji jest publikacja, którą profesor recenzował¹⁴. Warto zaznaczyć, że był to pierwszy od 1948 roku udział historyków wychowania w zjazdach historycznych. Ostatni raz historycy wychowania mieli swoją reprezentację podczas VII Zjazdu Historyków Polskich, który odbył się w dniach 19–22 września 1948 roku we Wrocławiu. W sekcji V („Polska nauka historyczna po drugiej wojnie światowej”), w ramach podsekcji historia wychowania¹⁵ z referatami wystąpili wówczas m.in.: Bogdan Suchodolski (*Stosunek pedagogiki do historii wychowania*), Łukasz Kurdybacha (*O nowy podział historii wychowania*), Stefan Truchim (*Postulaty w zakresie badań historii szkolnictwa i wychowania w Polsce*) (Szulakiewicz 2009: 12–13). Trzeba zaznaczyć i to, że Profesor jest także dzisiaj wciąż aktywnym uczestnikiem seminariów organizowanych przez ZHW przy KNP PAN (Sprawozdania z działalności ZHW przy KNP PAN).

W 2017 roku za zasługi dla rozwoju pedagogiki Profesor Karol Poznański otrzymał medal Za Zasługi dla Rozwoju Polskiej Pedagogiki¹⁶. Przyjął go z ogromną radością, przyznając w rozmowie ze mną, że to wyróżnienie bardzo sobie ceni.

Mistrz i opiekun naukowy w świetle źródeł i wspomnień

Szczególne miejsce w działalności Profesora zajmuje działalność dydaktyczna, o której wspomniano wcześniej wymieniając uczelnie, w których pracował. Bezsprzecznie należy stwierdzić, że Profesor Poznański ma ogromny udział w kształceniu badaczy historii wychowania i – używając określenia Tadeusza Czeżowskiego – jest doskonałym pedagogiem. Tym samym wpływał i wpływa na rozwój środowiska naukowego.

Jak się zapisał we wspomnieniach wielu swoich uczniów i współpracowników jako mistrz i opiekun naukowy? Warto przywołać

¹⁴ Efektem obrad sekcji jest publikacja pt. *Z dziejów polskiej teorii i praktyki edukacyjnej*, red. W. Szulakiewicz, Toruń 2009, ss. 249.

¹⁵ *Pamiętnik VII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich we Wrocławiu, 19–22 września 1948*, t. 2, z. 1, Warszawa 1948.

¹⁶ Medal przyznaje kapituła Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

wypowiedzi kilku osób, w których edukacji i awansach naukowych uczestniczył¹⁷.

Dr Monika Hajkowska, studentka pedagogiki UMCS, wspomina zajęcia z Profesorem tak: „Atmosfera zajęć, poziom i wysoka kultura Prowadzącego robiły wrażenie nie tylko na mnie. Profesor wprowadzał nas w zagadnienia, zachowując przy tym właściwą sobie rzetelność, porządek i spokój. Sposób przekazu treści wykładowych był wyjątkowy. Wówczas dla nas, osób bez doświadczenia w funkcjonowaniu w realiach studiów wyższych, jego wypowiedzi zdawały przenosić nas w zupełnie inny, nieznanym wymiar – akademicki. Bez ułamka wysiłku, z niewymuszoną naturalnością Profesor przedstawiał historię edukacji na przestrzeni poszczególnych epok. Moją uwagę już wtedy przykuła nie tylko jego wiedza i elokwencja, ale również doskonała umiejętność kierowania uwagą studenta. Egzamin ustny był wydarzeniem, który na długo zostanie mi w pamięci” (Hajkowska, Wspomnienie).

Mistrzostwo w relacjach międzyludzkich, a szczególnie relacji mistrz–student potwierdzają wszyscy autorzy uzyskanych przede mną wspomnień. Taką cechą osobowości podkreślili wszyscy moi rozmówcy i autorzy wspomnień (Anna Boguszewska, Monika Hajkowska, Jacek Kulbaka, Marzena Pękowska, Anna Żukowska).

Monika Hajkowska, jedna z najmłodszych uczennic Profesora, wspomina: „Pan Profesor ma dar, rzadką umiejętność słuchania, studentów, współpracowników. Nie dawał nam odczuć swojej wyższości, z uwagą przysłuchiwał się naszym wypowiedziom, jakby to była rozmowa dwóch równych sobie osób, których nie dzieliło ani doświadczenie, ani zasób wiedzy i warsztat. Na studenta patrzył z niezwykłym ciepłem i życzliwością” (Hajkowska, Wspomnienie).

W podobnym tonie wypowiada się dr Marzena Pękowska, której pracę doktorską recenzował Profesor: „Ze strony Pana Profesora zawsze spotykałam się serdecznością, otwartością i życzliwością. Swoje trafne uwagi związane z działalnością naukową przekazuje zawsze w sposób nieumniejszający rozmówcy. Ponadto Pana Profesora

¹⁷ Wywiady przeprowadziłam z kilkunastoma osobami, w artykule cytuję jedynie wypowiedzi tych osób, które nadesłały swoje wspomnienia w formie pisemnej. Teksty wspomnień są w moim posiadaniu.

cechuje niezwykłą wręcz życzliwość, wyrozumiałość i cierpliwość do ludzkich niedoskonałości” (Pękowska, Wspomnienie).

Ogromny podziw dla postawy Profesora wyrażają uczestnicy seminariów lubelskich. Wiele informacji na ten temat dostarcza ją wspomnienia byłych doktorantek: Anny Boguszewskiej i Anny Żukowskiej. Anna Boguszevska, jedna z uczestniczek tych spotkań, napisała o tamtych czasach: „Grono to liczyło około dwudziestu osób. Były to nieformalne spotkania przy herbacie, w niezwykłym, niepowtarzalnym klimacie przyjaźni. Prezentowano koncepcje doktoratów, prowadzono gorące dyskusje. Pan Profesor pobudzał do zabierania głosu, moderował przebieg spotkania, sam pozostając niejako w tle, uważnie słuchał, czasem uzupełniał i prostował wypowiedzi, nie dopuszczając do zafałszowania faktów. Zwykle zabierał głos podsumowując, wszystko wówczas stawało się jasne, dostępne i tak ciekawe. Jego wypowiedzi o skomplikowanych wydarzeniach historycznych w kontekście złożoności zależności oświaty i wychowania stawały się dostępne” (Boguszevska, Wspomnienie). Podobną opinię wydała Anna Żukowska, odnotowując w swym wspomnieniu niezwykłą umiejętność Profesora w prowadzeniu dyskusji naukowej. Swoje wspomnienia kończy słowami: „Zawsze z wielką dumą mogę powiedzieć: jestem uczennicą Profesora Karola Poznańskiego” (Żukowska, Wspomnienie).

Okres warszawski zapisał się we wspomnieniach pracowników Akademii Pedagogiki Specjalnej jako znakomity czas współpracy z Profesorem. Opinie takie zgodnie wydali m.in. Jacek Kulbaka i Iwona Czarnecka. Jacek Kulbaka stwierdza: „Prof. Karol Poznański okazał się wymarzonym kierownikiem Katedry. Decydowały i decydują o tym cechy charakterologiczne Profesora, w tym wyjątkowa życzliwość i cierpliwość oraz walory rzetelnego naukowca ze znanstwem i pasją podchodzącego do swych obowiązków. Należy mocno podkreślić, że Profesor swoją postawą inspirował wszystkich pracowników Katedry” (Kulbaka, Wspomnienie). Z kolei Iwona Czarnecka, dla której Profesor był promotorem pracy magisterskiej i doktorskiej, opisała swoją z nim współpracę z następująco: „Pan Profesor jest Promotorem mojej pracy magisterskiej i doktorskiej. Pomoc Pana Profesora podczas pisania obu prac była dla mnie ogromnym wsparciem. Liczne wskazówki i rady były bezcenne. Miałam także możliwość spotykania się z Panem Profesorem poza godzinami

pracy i omawiania poszczególnych części rozpraw. Niejednokrotnie wskazywał mi kierunek, którym powinnam podążyć, miejsca, w których mogę pozyskać materiały do pracy. Pan Profesor na bieżąco czytał poszczególne części pracy i proponował, co należy poprawić, zmienić, opuścić, dodać. Podczas spotkań na uczelni omawialiśmy napisane fragmenty rozpraw. Wielokrotnie korzystałam z ogromnej wiedzy z bardzo wielu dziedzin i niezwyklej pamięć do dat, nazwisk, wydarzeń” (Czarnecka, Wspomnienie). Wielokrotnie o Profesorze Poznańskim z ogromnym szacunkiem wypowiadała się również prof. Hanna Markiewicz, która przejęła kierownictwo Katedry po Profesorze (Markiewicz 2011: 15).

Także ja miałam szczęście współpracować z Profesorem Poznańskim, zwłaszcza w zakresie uczestnictwa w awansach naukowych innych badaczy, dlatego muszę wspomnieć o zasadach przygotowywania przez Profesora recenzji wydawniczych i dorobku naukowego¹⁸. W tym obszarze aktywności również przejawia się mistrzostwo Profesora. Dla ukazania stylu pisania recenzji przywołam przykład jednej z wydawniczych opinii, pracy zbiorowej pod moją redakcją. Oto fragment listu z 2009 roku, będącego w moim posiadaniu, dotyczącego recenzji wydawniczej: „Cieszę się, że skończyłem recenzje, bo zbyt długo zwlekałem z jej ostateczną redakcją. Zaznaczone w niej uwagi starałam się sformułować tak, by nie były obraźliwe. Nie wiem czy mi się to udało”. Mogę powiedzieć po lekturze recenzji i tekstów, że udało się!

Z kolei w recenzjach Profesora, dotyczących dorobku naukowego wielu polskich historyków wychowania i nie tylko, dostrzec można niezwykle takt i talent w owym formułowaniu uwag krytycznych. Były one tak przedstawione, że oceniany nie mógł się obrazić. W kontekście recenzji zwraca uwagę jeszcze jedno. Otóż, Profesor nie tylko oceniał dorobek publikacyjny kandydata/kandydatki, ale i niezwykle umiejętnie opisywał ich osobowość z punktu widzenia bycia nauczycielem akademickim i relacji ze środowiskiem naukowym. Zacytuje fragment jednej z takich opinii: „Wśród historyków wychowania cieszysz się wielkim uznaniem i autorytetem ze względu

¹⁸ Również ja mam trzy recenzje swojego dorobku wykonane przez Profesora Karola Poznańskiego, co sobie niezwykle cenię. Był moim recenzentem w przewodzie habilitacyjnym, recenzował mój dorobek w związku wnioskiem o tytuł naukowy i stanowisko profesora zwyczajnego UMK.

na swoje osiągnięcia naukowe, prawość charakteru i wysoką ocenę moralną w życiu koleżeńskim”.

Na potwierdzenie mistrzostwa Profesora i jego znaczącej roli w promowaniu awansów naukowych posłużyć się nie tylko danymi statystycznymi dotyczącymi tego obszaru jego aktywności, ale i wymieniając nazwiska osób, w awansie których uczestniczył. W roli promotora prac doktorskich wystąpił 27 razy¹⁹. Sprawował opiekę naukową m.in. nad powstaniem pracy doktorskiej jako promotor w przewodach: Anny Boguszewskiej, Jacka Kulbaki, Czesława Kępskiego, Iwony Czarneckiej, Ryszarda Kuchy, Haliny Raczek, Adama Winiarza, Bożeny Wierzchowskiej-Konery, Anny Żukowskiej.

Recenzował dorobek naukowy w przewodach habilitacyjnych m.in.: Andrzeja Ciężeli, Andrzeja Bonusiaka, Jerzego Doroszewskiego, Piotra Gołdyna, Krzysztofa Jakubiaka, Janiny Kamińskiej, Czesława Kępskiego, Elwiry Kryńskiej, Ryszarda Kuchy, Hanny Markiewicz, Adama Massalskiego, Grzegorza Michalskiego, Bogdana Snocha, Władysławy Szulakiewicz, Adama Fijałkowskiego, Edyty Wolter. Był autorem 27 recenzji prac doktorskich. Z grona historyków wychowania recenzował m.in. dysertacje doktorskie: Moniki Hajkowskiej, Ewy Kuli, Marzeny Pękowskiej, Joanny Schiller.

Występował jako recenzent w wielu przewodach o tytuł profesora i stanowisko profesora uczelnianego. Na liście tej są m.in.: Andrzej Banach, Kalina Bartnicka, Stanisław Gawlik, Jan Hellwig, Tadeusz Jałmużna, Juliusz Jundziłł, Danuta Koźmian, Ryszard Kucha, Krzysztof Jakubiak, Andrzej Meissner, Władysława Szulakiewicz (Wykaz recenzji).

Z analizy wspomnianych we wstępie źródeł wynika, że Karol Poznański opracował wiele recenzji wydawniczych, prac autorskich i zbiorowych. Na koniec dodać należy, że Profesor opiniował także dwa wnioski o nadanie przez Senat Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej tytułu doktora honoris causa profesor Ewie Łętowskiej (2009) i profesorowi Czesławowi Kupisiewiczowi (2013). Recenzował też wnioski o granty naukowe, podchodząc przy tym do projektów badawczych, zwłaszcza młodych adeptów nauki, z dużą życzliwością (Wykaz recenzji).

¹⁹ Podaję te dane, które mogłam sprawdzić, jednak może się okazać, że liczba ta jest większa.

Profesor Karol Poznański wciąż jest aktywny w obszarze działalności naukowej jako recenzent, a obecnie, ukończywszy 91 lat życia, jest członkiem komisji habilitacyjnej w przewodzie przeprowadzanym w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

Uwagi końcowe

Profesor Karol Klemens Poznański działalności akademickiej poświęcił 65 lat swego życia. W bieżącym roku (2021) mija też 60 lat od uzyskania przez niego stopnia doktora²⁰.

Odwołując się do interpretacji kategorii człowieka uniwersytetu, przywołanej we wstępie artykułu, bezsprzecznie należy stwierdzić, że Profesor Poznański był i jest człowiekiem uniwersytetu. W swym bogatym życiu naukowym zawsze łączył cechy trzech typów wymienionych przez Tadeusza Czeżowskiego nauczycieli akademickich: uczzonego, organizatora i pedagoga.

W swej działalności oddany był i jest, za przykładem swego mistrza Jana Dobrzańskiego, kształceniu młodych adeptów nauki, wpajając im zasady rzetelnej pracy naukowej w zakresie badań nad historią oświaty i wychowania. Poświęca wiele czasu swoim uczniom, opiekując się ich rozwojem naukowym, ciesząc się każdym ich sukcesem i nową publikacją naukową²¹. Trzeba też podkreślić, że współtworzył struktury polskiej historii wychowania drugiej połowy XX wieku w jej obszarze dydaktycznym i naukowym.

²⁰ Piszę o tym dlatego, że dobrym zwyczajem akademickim jest piękna uroczystości odnowienia doktoratu 50 lat po uzyskaniu stopnia doktora. Taka uroczystość miała miejsce na Uniwersytecie Jagiellońskim w związku z odnowieniem doktoratu prof. Kamili Mrozowskiej i na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, gdzie doktorat uzyskał prof. Stefan Wołoszyn. Z dostępnych mi informacji wynika, że Profesorowi Poznańskiemu nie zorganizowano takiej uroczystości.

²¹ Profesor bardzo był rad, gdy jego uczennice A. Boguszewska i A. Żukowska w 2020 roku opublikowały nowe monografie, informował o tym najbliższe środowisko. Chodzi o prace: A. Boguszewska, *Sztuka książki. O kształceniu graficznym w środowisku akademickim Krakowa i Warszawy w latach 1918-1989*; A. Żukowska, *Kontekst historyczny polskiej edukacji plastycznej*.

Fot. 1. Magister Karol Poznański (1955 r.)



Źródło: Archiwum prywatne Karola Poznańskiego.

Fot. 2. Karol Poznański (pierwszy od prawej) na seminarium prof. Jana Dobrzańskiego (drugi od prawej) – 1961 r.



Źródło: Archiwum prywatne Karola Poznańskiego.

Fot. 3. Dziekan Karol Poznański rozdaje indeksy (1976 r.)



Źródło: Archiwum prywatne Karola Poznańskiego.

Fot. 4. Profesor Karol Poznański podczas wręczenia Medalu Za Zasługi dla Rozwoju Polskiej Pedagogiki (2017 r.)



Źródło: Archiwum prywatne Władysławy Szulakiewicz.

Bibliografia

Bibliografia cytowanych publikacji Karola Poznańskiego

- Poznański K. (1992). *Mysł pedagogiczna pod zaborem rosyjskim – do powstania styczniowego (1795–1863)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, nr 1–2, s. 9–31.
- Poznański K. (1994). *Geneza i pierwsze lata Wydziału Pedagogiki i Psychologii w Lublinie. Kalendarium przeobrażeń strukturalnych i organizacyjnych w latach 1971–1984*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, t. 16, s. 9–40.
- Poznański K. (1997). *Profesor Jan Dobrzański (1901–1997). In memoriam*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, t. 38, s. 3–9.
- Poznański K. (1998). *Polska myśl pedagogiczna w Królestwie Polskim po upadku powstania styczniowego (1864–1915)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, nr 3–4, s. 193–212.
- Poznański K. (2000). *Pierwsze lata Państwowego Gimnazjum i Liceum Koedukacyjnego im. Tadeusza Kościuszki w Żarkach (1945–1949)*, Żarki: Wydawnictwo WOM.
- Poznański K. (2001). *Profesor Jan Dobrzański (1901–1997). Pro memoria*, [w:] *Jan Dobrzański. Profesor, mistrz i przyjaciel*, red. K. Przybyłko, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, s. 82–89.
- Poznański K. (2002). *Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej. Przeszłość – dzień dzisiejszy – przyszłość*, „Szkoła Specjalna”, nr 3, s. 132–136.
- Poznański K. (2012). *Wspomnienia o moich dwóch kadencjach rektorskich w WSPS w latach 1984–1990*, [w:] *Sami tworzyliśmy tę historię. Księga pamiątkowa z okazji 90. rocznicy powstania Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie (1922–2012)*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, s. 67–86.
- Czarnecka I., Poznański K. (2007), *Bibliografia „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” za 60 lat działalności wydawniczej (1947–2007)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, nr 4, s. 1–132.

Archiwum prywatne Profesora Poznańskiego

Autoreferat, autobiografia, wspomnienia, wykazy publikacji, wykaz recenzji, fotografie

Archiwum prywatne Władysławy Szulakiewicz

Listy, recenzje publikacji naukowych, programy konferencji naukowych (1986–2020), sprawozdania z działalności Zespołu Historii Wychowania Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN (2002–2020), fotografie z konferencji i seminariów naukowych

Wspomnienia

Iwona Czarnecka, Monika Hajkowska, Marzena Pękowska, Anna Żukowska, Anna Boguszewska, Jacek Kulbaka, Władysława Szulakiewicz

Źródła drukowane

II Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny „Demokracja i wychowanie”. Materiały przedjazdowe, Toruń 1995. Polskie Towarzystwo Pedagogiczne. *Pamiętnik VII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich we Wrocławiu, 19–22 września 1948*, t. 2, z. 1 (1948), Warszawa: Nakładem Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Opracowania

- Czeżowski T. (1946). *O uniwersytecie i studia uniwersyteckich*, Toruń: Księgarnia Naukowa T. Szczęśny i S-ka.
- Falkowska J., Grabowska-Pieńkosz D. (2018). *Historia wychowania na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika*, Toruń: Fundacja Societas et Ius.
- Markiewicz H. (2011). *Profesor Karol Poznański. Życie i działalność naukowa*, [w:] *W kręgu oświaty szkolnictwa i nauki. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Karolowi Poznańskiemu*, red. A. Winiarz, Lublin: I-F. Drukarnia Bogusława Karzyńska-Woźniak.
- Miłoś J. [recenzja] (2003). *Karol Poznański, Oświata i szkolnictwo w Królestwie Polskim 1831–1869. Lata zmagani i nadziei*, t. 1: *Przebudowa systemu szkolnictwa i wychowania w Królestwie Polskim w latach 1831–1839*; t. 2: *Szkoły rzemieślniczo-niedzielne* (Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2001, ss. 190, 155), „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, t. 42, s. 201–202.
- Stróżewski W. (1992). *W kręgu wartości*, Kraków: Znak.
- Szulakiewicz W. (2006). *Profesor Karol Klemens Poznański – historyk oświaty i wychowania, pedagog (W siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin)*, „Kultura i Edukacja”, nr 2–3, s. 191–196.
- Szulakiewicz W. (2009). *Z dziejów uczestnictwa historyków wychowania w zjazdach historycznych*, [w:] *Z dziejów polskiej teorii i praktyki edukacyjnej*, red. W. Szulakiewicz, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK, s. 7–16.
- Szulakiewicz W. (2012). *Profesor Karol Klemens Poznański – historyk oświaty i wychowania*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika”, t. 28, s. 107–118.
- Winiarz A. (2011). *Profesor Karol Poznański – organizator i pierwszy Dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*, [w:] *W kręgu oświaty szkolnictwa i nauki. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Karolowi Poznańskiemu*, red. A. Winiarz, Lublin: I-F. Drukarnia Bogusława Karzyńska-Woźniak, s. 27–37.



ADRES DO KORESPONDENCJI

Prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Instytut Nauk Pedagogicznych
e-mail: jszulak@umk.pl